

Найактуальніше

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

24—25 листопада 2010 року відбулася сесія Загальних зборів членів Академії.

У роботі сесії Загальних зборів взяли участь: Г.М. Калетнік — голова Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин Верховної Ради України, М.В. Присяжнюк — Міністр аграрної політики України, С.М. Рижук — голова Житомирської облдержадміністрації, іноземні члени НААН з Франції, Росії та Сербії, представники НАН України та галузевих академій України, керівники структурних підрозділів та відповідальні працівники Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Мінагрополітики та інших галузевих міністерств і відомств, ректори вищих навчальних закладів аграрного профілю.

На Загальних зборах заслухано та обговорено доповідь Президента Академії академіка НААН Михайла Васильовича Зубця «Наукові засади розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах» та інформаційне повідомлення віце-президента Академії академіка НААН Анатолія Миколайовича Головка «Про реформування аграрної науки і освіти».

Виступили Г.М. Калетнік, М.В. Присяжнюк, С.М. Рижук.

В обговоренні доповіді взяли участь академіки НААН: А.В. Бальян, П.І. Коваленко, В.І. Ладика, В.Ф. Сайко, В.В. Снітинський; члени-кореспонденти НААН: С.М. Кваша, В.М. Соколов.

Загальними зборами Національної академії аграрних наук України обрано:

- на посаду віце-президента Національної академії аграрних наук України І.В. Гриника, академіка НААН;

- на посаду академіка-секретаря Відділення наукового забезпечення трансферу інновацій Національної академії аграрних наук України І.І. Ібатулліна, академіка НААН;

- дійсними членами (академіками) НААН: В.В. Адамчука, А.В. Бальян, В.М. Булгакова, І.В. Гриника, А.С. Заришняка, О.О. Іваценка, В.І. Ладику, Ю.Ф. Мельника, В.Ф. Петриченка, М.В. Рубленка, М.А. Хвесика;

- членами-кореспондентами НААН: А.В. Бикіна, В.А. Вергунова, В.В. Власова, І.І. Гринцяка, В.М. Гунчака, А.С. Даниленка, М.М. Долю, Б.В. Єгорова, В.М. Жука, М.М. Ільчука, Г.М. Калетніка, В.Ф. Камінського, С.І. Ковтун, В.Т. Надикта, Т.О. Осташко, В.Г. Пелиха, Ю.О. Приходька, М.П. Сичевського, В.А. Сташука, Б.К. Супіханова, В.О. Ушкалова, Г.Г. Харуту, М.О. Цандура, А.Т. Цвігуна, С.В. Чеботар, І.А. Шевченка;

- почесними членами НААН:

П.П. Достоевського — кандидата ветеринарних наук, професора, заслуженого працівника сільського господарства України, першого заступника генерального директора науково-виробничого ЗАТ «Укрзооветпромполстач»;

В.Д. Рябенка — директора СПП «РВД-АГРО» Черкаського району Черкаської області;

В.М. Сінченка — народного депутата України, кандидата сільськогосподарських наук, радника-консультанта начальника Головного управління агропромислового розвитку Київської облдержадміністрації, радника-консультанта президента ЗАТ «Міжнародна агропромислова корпорація», радника-консультанта голови господарства «Широко-ступ» Кагарлицького району Київської області;

В.Є. Скоцика — генерального директора компанії АМАКО;

– іноземними членами НААН:

Т.І. Есполова — доктора економічних наук, професора, академіка НАН Республіки Казахстан, ректора Казахського національного аграрного університету;

А. Ковальски — доктора економічних наук, професора, директора Інституту економіки сільського господарства і продовольства Республіки Польща;

Я. Надь — доктора, габілітованого з сільськогосподарських наук, професора, віце-ректора Дебреценського університету (Угорська Республіка), почесного доктора Інституту агроекології і економіки природокористування НААН;

А.Я. Самуїленка — директора Всеросійського науково-дослідного і технологічного інституту біологічної промисловості, доктора ветеринарних наук, професора, академіка РАСГН, лауреата Державної премії Російської Федерації, заслуженого діяча науки і техніки Російської Федерації.

НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Доповідь Президента Академії, академіка НААН М.В. Зубця
на Загальних зборах НААН 24 листопада 2010 р.*

Протягом усіх років самостійності української держави вчені-аграрії прагнуть якомога результативніше виконувати свої обов'язки. От і сьогодні Загальні збори Академії розглядають питання щодо наукових засад розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах. Тобто в умовах, коли Президентом України поставлене завдання провести глибокі реформи з тим, щоб Україна до 2020 р. увійшла до 20-ти найрозвиненіших країн.

На перший погляд, якщо оцінювати внесок агропродовольчого комплексу в економіку країни у фінансовому вимірі, то його частка у валовій доданій вартості становить понад 8%. Однак сучасний аграрний сектор економіки поки що не використовує свій потенціал повною мірою.

Насамперед, з окремих видів продукції не досягнуто обсягів виробництва, які б забезпечили фізіологічні норми харчування населення. Аграрне виробництво країни забезпечує існуючу потребу у хлібі та хлібопродуктах, картоплі та олій. З огляду на це споживання овочів становить 85,2% норми, плодів, ягід і винограду — 50,7, молока та молочних продуктів — 44,1, м'яса та м'ясопродуктів — на рівні 62,1%. З виробництва молока, м'яса і плодоягідної продукції Україна на межі продовольчої небезпеки. Слід зазначити, що проблема незбалансованого продовольчого кошика є більше соціальною, ніж аграрною: значна частина населення не має змоги купити потрібні продукти через низький рівень доходів. Такі обставини негативно позначаються на здоров'ї нації і тривалості життя населення, яке становить 62 роки для чоловіків і 74 роки для жінок.

Виправленню такої ситуації можуть сприяти нові підходи до реформування агропромисло-

вого виробництва. Адже за даними Світового банку, зростання виробництва валового продукту, досягнуте завдяки зростанню сільськогосподарства, щонайменше удвічі ефективніше сприяє скороченню бідності, ніж зростання виробництва валового продукту, досягнуте за рахунок інших галузей економіки.

Попри всі недоліки, реформи в АПК, здійснені у попередні роки, дали певні позитивні результати, наприклад, за останні 5 років проти 5-ти попередніх урожайність зернових культур зросла більше ніж на 30%, цукрових буряків — майже на 70, картоплі — більше ніж на 20%.

Починаючи з 2000 р., обсяги інвестицій в основний капітал сільського господарства також динамічно зростали — середньорічний темп приросту інвестицій за цей період становив майже 30%.

Виважена державна політика в птахівництві й олійно-жировій галузі підтвердила, що можна створювати умови, за яких бізнес починає вкладати власні кошти у розвиток відповідних напрямів аграрного виробництва. Нині ми вже забули про «ніжки Буша», а з виробництва сояшнікової олії Україна вийшла на перше місце у світі.

Сучасна Україна не має ні достатніх доступних покладів енергоносіїв, ні потрібного рівня розвитку галузей промисловості, які б дали змогу розв'язати продовольчу проблему країни завдяки імпорту. Єдиний шлях — це розвиток власного сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі.

Отже, для задоволення населення продуктами харчування на рівні медичних норм споживання Україна має найближчим часом збільшити виробництво сільгосппродукції, зокрема, м'яса і м'ясопродуктів — на 1,8 млн т, молока і

молокопродуктів — майже на 6, плодів, ягід і винограду — майже на 2 млн т.

До нарощування виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції спонукає не лише внутрішній ринок і продовольча безпека країни. Потужним стимулом збільшення її виробництва є експорт вітчизняної продукції. В імпорті продуктів, за оцінками експертів ООН, мають потребу 36 країн світу, тому вихід вітчизняного АПК на міжнародні ринки має стати складником державної аграрної політики.

Невпинне протягом останніх років зростання цін на нафтопродукти є важливим стимулом для організації власного промислового виробництва енергоносіїв з біосировини, що також сприятиме збільшенню виробництва сільськогосподарської продукції та енергетичній незалежності нашої держави.

Рішення наведених завдань потребує негайного реформування АПК. Однак після аграрної реформи і ухвалення відомих програм з розвитку АПК, які ми пережили за цих неповних 2 десятиліття, може виникнути певний песимізм до цієї пропозиції, але давайте будемо послідовними і об'єктивними.

Вітчизняною аграрною наукою у свій час було обґрунтовано обов'язкові складники аграрної реформи. Враховуючи зміст і характер зрушень, які відбулися на селі за останнє десятиліття, можна зазначити, що здійснено лише загальні організаційні перетворення, а основні зміни, які мали б забезпечити ефективність аграрних реформ, досі не реалізовані. Насамперед, це стосується забезпечення ефективності економічних механізмів розвитку аграрної економіки та розв'язання соціальних проблем села. На негатив спрацювали ті законодавчі і нормативні документи, які були ухвалені з огляду на їхню політичну привабливість, але їх реалізація не відбулася через відсутність потрібно-го бюджетного фінансування.

Відсутність довгострокової послідовної державної політики щодо розвитку АПК породжує певну пересторогу в інвесторів. Проте очевидним є те, що фінансових можливостей самих сільськогосподарських підприємств та існуючої державної підтримки замало для розв'язання аграрних проблем.

Для того, щоб сформулювати наукові засади розвитку агропромислового виробництва, слід виважено оцінити невикористані резерви, які має галузь на сучасному етапі. Земля — одне із найцінніших багатств України, її ефективне використання і збереження родючості — наш обов'язок. Проте щороку втрати гумусу внаслідок мінералізації становлять майже 0,7 т/га. Вміст гумусу в ґрунтах за останні 20 років зменшився щонайменше на 20%. Щороку з

урожаєм виноситься понад 100 кг/га поживних речовин, які не повертаються у ґрунт з добривами. В окремих регіонах до 40% орних земель потребують систематичного вапнування, 10% — гіпсування. Далеко не повною мірою використовуються можливості водної меліорації. 13,3 млн га, у тому числі 10,6 млн га орних земель, зазнали згубного впливу водної ерозії. Втрати продукції землеробства від водної ерозії перевищують 12 млн т зернових одиниць щороку. Крім того, понад 6 млн га земель систематично піддаються вітровій ерозії.

Розораність земель в Україні одна з найвищих у світі і становить понад 70%, а в деяких регіонах — 88—90%.

Аналіз галузі рослинництва розпочнемо з питання: чому у нас урожайність сільськогосподарських культур у 2—3 рази нижча, ніж у розвинених країнах. Вважаємо, що основною причиною цього недоліку є недотримання сільгосптоваровиробниками технологій. Адже генетичний потенціал основних сортів і гібридів використовується в середньому тільки на рівні 30%.

В основній своїй масі сільгосптоваровиробники застосовують спрощені технології вирощування сільськогосподарських культур. Тільки половину посівних площ удобрюють, а дози застосування мінеральних добрив у 4—6 разів менші, ніж за технологією. Ще гірша ситуація склалася із застосуванням органічних добрив, їхні середні дози знизилися до 0,6 т/га, а потрібно — 8—10 т/га.

Наступним важливим елементом дотримання технологій вирощування сільськогосподарських культур є захист посівів від бур'янів, хвороб і шкідників. Оскільки нині використовують різні засоби захисту, то у грошовому еквіваленті вітчизняне сільське господарство застосовувало останнім часом лише половину засобів захисту до технологічної потреби. У поточному році маємо внесення засобів захисту всього на третину до потреби.

Низький рівень урожайності основних сільгоспкультур також пояснюється недостатнім рівнем технічного забезпечення, що призводить до несвоєчасного і неякісного виконання основних операцій з їх вирощування і збирання врожаю. Наприклад, затримка виконання операцій лущення, дискування, оранки та сівби на одну добу, згідно з узагальненими результатами вітчизняних досліджень, призводить до втрати врожаю різних сільськогосподарських культур — відповідно до 0,4%; 0,5; 0,9 і до 1,5%.

Ще проблемнішим є питання своєчасного збирання сільгоспкультур, зокрема, зернових. За розрахунками вчених, втрати врожаю під час збирання у 2008—2010 рр. становили щороку понад 10 млн т. Отже, тільки на етапі зби-

рання врожаю сільгоспвиробники за останні 3 роки втратили майже 35 млн т зерна, що за нинішніми цінами еквівалентно вартості приблизно 40 тис. комбайнів класу ДОН-1500Б.

Негативні тенденції у розвитку галузі тваринництва, що почалися на початку 90-х років минулого століття, призвели до скорочення поголів'я худоби та птиці в господарствах усіх категорій, уповільнення впливу інтенсивних чинників на темпи приросту виробництва тваринницької продукції. У цей період дестабілізуючі процеси в галузі набули руйнівного характеру, внаслідок чого в усіх без винятку господарствах, які виробляли тваринницьку продукцію, погіршилися показники їхньої господарської діяльності.

Нині поголів'я великої рогатої худоби скоротилося з 25,2 до 4,8 млн гол., або у 5,2 раза. Це призвело до зменшення обсягів виробництва продукції скотарства, наприклад, молока — у 2,7, яловичини — у 4,4 раза, а виробництва свинини — у 3 рази.

Наявне поголів'я тварин і земельні ресурси країни перебувають у разючій невідповідності. Так, у провідних країнах світу на 100 га сільськогосподарських угідь чисельність великої рогатої худоби і корів є значно вищою. Якщо в Україні цей показник становить 13,3, то в країнах ЄС — більше 49, а у світі — більше 28 гол. Виробництво свинини на 100 га в Україні менше в 2,6 раза порівняно з країнами ЄС, а порівняно з Білоруссю і Великою Британією менше, відповідно, у 2,8 і 5,2 раза.

Оскільки 80% окремих видів продукції тваринництва виробляють не промисловим способом, а у дрібних і присадибних господарствах, то неможливо успішно використовувати здобутки науки і досвід провідних країн світу. Тому собівартість продукції тваринництва висока, а окремих її видів, наприклад, молока, залишається низькою.

Генетичний потенціал основних продуцентів м'яса, молока та вовни реалізується в межах 48—50%. Винятком є бройлерне виробництво, де завдяки запровадженню інтенсивних технологій вирощування птиці його використано на 77%.

За оцінкою наших учених, основними чинниками, які визначають продуктивні якості тварин, є корми і годівля, на які припадає 60% впливу, 25% визначають генетичні фактори і 15% — технологічні умови утримання. Виходячи з цього, можна проаналізувати кормовий баланс тваринництва України. Наприклад, з 6,8 млн т к.од. концентрованих кормів, які споживаються тваринницькими господарствами (дані за 2009 р.), тільки 4 млн т тварини отримують як комбікорми. У молочному скотарстві у вигляді комбікормів згодовується 23% концентратів. У раці-

онах корів комбікорми становили лише 7%, тоді як середньовиважена кількість їх у раціоні великої рогатої худоби має становити не менше ніж 25%, а для дійних корів — до 45%. У свинарстві концентрати в раціонах свиней становили 95%, проте частка комбікормів у них усього 45%, тоді як сучасне розвинене свинарство на 100% ґрунтується на годівлі повноцінними комбікормами. Як результат — надмірні витрати кормів на виробництво тваринницької продукції: більше 15 ц к.од. на 1 ц приросту великої рогатої худоби та 6,9 ц к.од. на 1 ц приросту свиней, що робить її неконкурентоспроможною, а виробництво — збитковим.

Обсяги виробництва комбікормів не задовольняють потреби розвитку галузі тваринництва в цілому. Головною причиною є відсутність вітчизняного промислового виробництва вітамінів, амінокислот, недостатня кількість мікроелементів, через це структура ринку кормових добавок формується на їхньому імпорті. У 2009 р. в Україну завезено майже 90 тис. т кормових добавок і преміксів, а власне виробництво становило лише 36 тис. т. На думку експертів, лише 30% вітчизняних комбікормових заводів відповідають сучасним умовам виробництва, тому 40% підприємств потребують значного переоснащення, а решта 30% підлягають списанню.

Забезпечуючи в цілому стабільну ситуацію, незважаючи на сучасні виклики та ризики, ветеринарна наука та практика приділяють істотну увагу контролю за виникненням епізоотій та превентивним заходам щодо них. У державі ліквідовано грип коней, бруцельоз жуйних, ящур та ін. Однак на вітчизняному ринку ветеринарних біопрепаратів і діагностикумів близько 70% — це імпортна продукція.

Нині в Україні, на жаль, недостатньо уваги приділяється збереженню харчової цінності сільськогосподарської сировини та її переробці. І, як наслідок, втрачаємо, за даними статистики, до 7,5% продукції (насправді показник значно вищий). Це свідчить про потребу створення нових прогресивних технологій зберігання, будівництва складських об'єктів і розвитку різного роду кооперативів.

Нерозв'язаними залишаються питання забезпечення якості і безпечності продуктів харчування. Загальновідомо, що виробництво продукції на промисловій основі може здійснюватись лише за умови відповідного технічного забезпечення, але наявний машинно-тракторний парк морально і фізично зношений. Понад 80% тракторів експлуатуються 10 років і більше, аналогічне становище з комбайнами та ін. Більшість машин і знарядь є одноопераційними.

Нинішній стан машинно-технологічного комплексу в сільському господарстві України не за-

безпечує реалізацію концепції інноваційного розвитку галузі, а сама галузь вітчизняного сільськогосподарського машинобудування у занепаді й потребує державних рішень.

Усунення в сільськогосподарському виробництві цих проблем може стати базою для інтенсифікації розвитку всього АПК. Для розв'язання їх вже планувались певні заходи з реформування АПК, було ухвалено відповідні державні і галузеві програми, але бажаного результату не досягнуто. Це можна пояснити кількома причинами: недосконалістю самих програм і низьким рівнем виконавської дисципліни, давньою традицією у ставленні держави до села як до сектору, який виживе самостійно, а також відсутністю необхідної політичної волі. А найголовнішим недоліком тих програм була їхня нереальність. Вони були спрямовані тільки на усунення наслідків, а не на розв'язання самих проблем, оскільки основною проблемою розвитку АПК на інноваційній основі є дефіцит коштів. Зазначені програми передбачали одне джерело фінансування АПК — Держбюджет. Проте його можливості досить обмежені, а середньорічний чистий прибуток сільгоспвиробників за останні 3 роки не перевищує 7,5 млрд грн.

Водночас дефіцит лише обігових коштів в агропромисловому виробництві, без урахування капітальних вкладень, становить на рік більше 100 млрд грн, зокрема, для рослинництва — 57,5, тваринництва — 43,2 млрд грн. Якщо згідно з технологічною потребою на 1 га ріплі слід витратити в середньому 4500 грн, то найсприятливішого пореформеного 2008 р. на кожний гектар було інвестовано лише 2370 грн, удвічі меншими від потреби були й витрати на тваринництво.

Отже, вітчизняні сільгоспвиробники в найсприятливіші у фінансовому відношенні 2008—2009 рр. змогли задовольнити виконання технологій у рослинництві на 49—53%, а у тваринництві — лише на 37—43%. Через це сільгоспвиробники змушені спрощувати технології виробництва продукції, часом доводячи їх до примітивізму, типу «посіяв — зібрав».

Для оновлення основних засобів виробництва потреби сільгоспвиробників становлять: для рослинництва — 108, тваринництва — 140 млрд грн. Отже, сільське господарство України потребує інвестицій в основні засоби виробництва на рівні 248 млрд грн протягом найближчих 3—5 років.

Крім традиційних бюджетних коштів, слід додатково залучити і кошти міжнародних валютних інвестицій з Світового банку, Міжнародного валютного фонду і Європейського банку реконструкції і розвитку під державні гарантії для кредитування села. Можливим є і залучення коштів приватних інвестиційних фондів під

гарантії Уряду. За рахунок цих джерел можна було б залучити до 80 млрд грн на рік.

Учені вже протягом кількох років пропонують конкретне і стабільне джерело, а саме: ввести обов'язковий збір на товарообіг і сформувати Фонд підтримки українського села введенням спеціалізованого податку на товарообіг у нашій державі в обсязі 1% (тобто податок з продажу). За попередніми розрахунками, це дасть змогу щороку залучати до фонду 25—30 млрд грн та уникнути негативного впливу інфляції на поповнення фонду.

Не використовуються ще повною мірою для фінансування розвитку сільського господарства потенційні можливості вітчизняного бізнесу, але для цього мають бути введені чіткі правила функціонування аграрного бізнесу з визначенням конкретного періоду їхньої дії. Крім того, потрібно ефективно використовувати рефінансування комерційних банків Національним банком України під пільгову ставку для цільового кредитування АПК. За таких умов, за прогнозом учених, ставки кредитування для сільгоспвиробників могли б бути на рівні 10%.

Стосовно форм фінансування агропромислового виробництва, то пряма підтримка має бути, але не всеохоплююча, а короткотермінова і точкова, тобто для розв'язання реальних пріоритетів та окремих проблем форс-мажорного характеру.

Сучасний стан економіки України не дає змоги компенсувати сільгосптоваровиробникам певну частку собівартості виробленої ними продукції. Тому пріоритетність спрямування лівової частки коштів на розвиток АПК має бути такою: низькі кредитні ставки, часткова або повна компенсація кредитних ставок, пільгове оподаткування. Причому фінансування АПК має здійснюватись через відповідні програми, з чітко визначеними пріоритетами. Тобто галузі, які мають велику рентабельність, як наприклад, олійно-жировий комплекс або птахівництво, можна було б сміливо пустити у самостійне «плавання», а от, наприклад, овочівництво, садівництво, молочне скотарство, свинарство, біоенергетика та меліорація самі не зможуть подолати існуючі проблеми. Водночас до виробництва зерна слід застосовувати диференційовані підходи.

Державна підтримка АПК — це тонкий інструмент, який за вмілого і гнучкого використання може дати вагомий результат в стислий термін.

Розв'язання проблем з фінансового забезпечення розвитку АПК може бути ефективним, якщо буде запроваджено ринок землі після розроблення і ухвалення комплексу законів щодо його регулювання. Коли всі гілки влади працюватимуть скоординовано, то запровадження ринку землі можливе з 2012 р.

Щоб мати контрольований і гарантований ринок землі, без спекуляцій на ньому, з одночасним виключенням нецільового використання земель, потрібно створити державну іпотечну установу. Саме вона контролюватиме рух земель сільськогосподарського призначення. Варіант такої іпотечної установи — Земельний банк.

Важливим елементом у межах аграрної реформи є створення механізмів формування справедливої ціни на сільськогосподарську продукцію, яка б забезпечувала рентабельне виробництво. Вважаємо, що ліквідація диспаритету цін має відбуватися завдяки перерозподілу прибутку, отриманому в ланцюжку: виробник — переробник — продавець у такий спосіб, щоб усі учасники цього процесу мали рівноцінні доходи.

Крім того, монопольне становище окремих галузей вітчизняної економіки поставило їх у привілейоване становище порівняно з сільським господарством, яке за минулі роки втрачало найбільше. Якщо за 2001—2008 рр. норма прибутку в сільському господарстві становила 1,1%, то в економіці в цілому — 5,1, промисловості — 8, транспорті і зв'язку — 7,8, оптовій і роздрібній торгівлі — 5,2, банківській сфері — 14,3%. Такий стан потребує державного втручання у формування економічних міжгалузевих відносин.

З усієї різноманітності методів державного регулювання виробництва сільськогосподарської продукції у світі варто звернути увагу на 2 групи. У першій з них — адміністративне регулювання цін на підставі спеціального закону, який ухвалюється кожні 5—6 років і яким визначаються обсяги виробництва та максимальні і мінімальні ціни на основні види сільськогосподарської продукції (наприклад США). У другій — європейський досвід, зокрема Франції, що передбачає укладання міжгалузевих і міжпрофесійних угод між виробниками, переробниками та продавцями сільгосппродукції щодо обсягів її виробництва і цін. На думку фахівців, ближчим до сучасних умов України є спосіб саме державного регулювання через відповідний закон або інший нормативно-правовий акт.

Серед економічно-організаційних заходів реформ агропромислового комплексу державна підтримка — метод визначення пріоритетів розвитку тієї чи іншої галузі сільського господарства, а не обов'язковий складник формування собівартості продукції. Такі методи державного регулювання, як державні цільові програми підтримки, податкові і митні пільги, державні закупівлі через Аграрний фонд, Державний комітет матеріального державного резерву, ДАК «Хліб України», а також державна підтримка обов'язкового страхування аграрного вироб-

ництва мають стати складниками державної політики.

Важливим кроком економічно-організаційних заходів реформи АПК є переведення сільськогосподарського виробництва зі стану стихійного ринку в контрольований і регульований державою процес. Це можливо лише завдяки складанню балансів основних видів сільськогосподарської продукції. Потрібно мати як середньотермінові (на 3—5 років), так і обов'язкові щорічні баланси.

Для реалізації цих заходів держава має визначити орган, який займатиметься складанням балансів. Водночас цей орган має удосконалити або розробити нові методики обліку виробництва сільськогосподарської продукції виробниками усіх форм господарювання.

Нині можна виділити 5 основних видів господарських структур в аграрному секторі: аграрні холдинги, великотоварні сільгосптоваровиробники, середньотоварні, фермерські господарства і селянські подвір'я. Останні господарства виробляють левову частку тваринницької продукції, картоплі, овочів і фруктів.

Для розроблення конкретних галузевих програм молочного скотарства і свинарства у тваринництві, зернових і олійних культур, садівництва, овочівництва у рослинництві потрібно розуміти, яку специфіку має кожна галузь. Якщо такі біржові культури, як зернові і олійні виробляють великі сільгоспвиробники, то більшу частку продукції овочівництва, садівництва і виноградарства вирощують у дрібнотоварних господарствах. Населення виробляє від загального обсягу більше 95% картоплі і до 60% свинини та яловичини і більше 80% молока тощо. Щодо кожної галузі слід окреслити сучасний стан виробництва, знайти місце різним формам господарювання у загальному балансі виробництва продукції даної галузі, збудувати її бажану структуру на перспективу (наприклад, до 2015—2020 рр.) залежно від складності перехідного періоду і з урахуванням міжнародних стандартів якості продукції, а вже потім окреслити конкретні заходи щодо зміни форм господарюючих суб'єктів.

Реформа агропромислового комплексу буде успішною не тільки тоді, коли держава запропонує для сільгосптоваровиробників необхідні заходи для підтримки аграрного сектору щодо встановлення справедливої ціни на сільгосппродукцію та залучення в аграрне виробництво коштів тощо, а тоді, коли сільгоспвиробники глибоко усвідомлять вимоги держави щодо формування основних засад аграрної політики і їх неухильно виконуватимуть.

Отже, реформи АПК стосуватимуться не тільки економічно-організаційних заходів, а й зобов'язують виробників дотримуватись певних

правил. Одним з найважливіших методів формування вимог до сільгосподаровиробників може стати запропонований Міністерством аграрної політики і продовольства України Аграрний паспорт району, в якому будуть визначені оптимальні сівозміни для конкретної природно-кліматичної зони, пропонуватиметься оптимальна структура виробництва з урахуванням особливостей даного регіону.

Цей комплекс заходів зобов'яже товаровиробників виробляти характерну для даного регіону продукцію тваринництва, забезпечить збереження родючості ґрунтів, виконання балансів, розроблених згідно із запропонованою концепцією розвитку агропромислового виробництва в нашій державі. Аграрний паспорт також має включати й інші аспекти функціонування сільської території. Доступ сільгосподаровиробників до податкових і митних пільг, державних цільових програм має бути можливий лише за умови дотримання вимог, запропонованих державою. Розробку Аграрних паспортів районів розпочали науково-дослідні установи Академії.

Донині не реалізованими повною мірою залишаються питання щодо організації і функціонування різних видів кооперативів, мережі бірж і оптових ринків. Без цих формувань ефективне реформування АПК неможливе.

Експорт не сировини, а товарів сільськогосподарського походження це ще один з наших резервів. Щороку ми експортуємо сировину, вартість якої 30 млрд грн. Україна за останній маркетинговий рік експортувала понад 2 млн т соняшникового шроту, використання якого потенційно мало б забезпечити додаткове виробництво молока більше ніж 2,4 млн т або 402,2 тис. т свинини. Це практично ті обсяги виробництва м'яса, які держава нині імпортує.

Запропоновані напрями реформування АПК певною мірою позитивно вплинуть на розвиток села, але цього впливу недостатньо, щоб виправити існуючі проблеми сільських територій. Адже в більшості своїй виробник сільськогосподарської продукції залишається осторонь проблем їх соціального розвитку.

Мізерні кошти на підтримку заходів із забезпечення сталого розвитку сільських територій виділяються з місцевих бюджетів, а обсяги відрахувань з Державного бюджету на соціальний розвиток села у 2009 р. становили лише 220 млн грн, у той же час Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 р. передбачалися 2,2 млрд грн. Тобто нині створилася на селі така ситуація — «виробник не хоче — громада не в змозі», яка стала все частіше проявлятися в конфліктній формі. Цей процес прогресує високими темпами. Для перелому деградації села та сільського

соціуму обсяги підтримки розвитку соціальної сфери села і сільських територій загалом, за розрахунками вчених-економістів, щороку мають становити більше 4 млрд грн та надаватися за окремим напрямом державної підтримки.

У цілому, розвитку сільських територій держава повинна приділяти значно більше уваги, ніж це було протягом останніх 20 років. І ця увага має починатися з виваженого плану розвитку сільської місцевості у кожному регіоні. Пропоную ініціювати розробку Генерального плану розвитку сільських територій нашої держави, у якому визначити перспективи розвитку тих чи інших сільських і селищних рад з урахуванням стану аграрного виробництва, місцевих особливостей території тощо. Такі плани мають Білорусь і Казахстан, результати їх виконання значно поліпшили ситуацію у білоруських та казахських селах.

Реформування АПК потребує і відповідних змін щодо розвитку вітчизняної науки і освіти. Структуру Академії і її наукових установ потрібно змінити відповідно до вимог сьогодення.

Незважаючи на існуючі недоліки в аграрній науці, ми нині з упевненістю можемо доповісти керівництву держави, що аграрна наука долучилася до розроблення засад з реформування АПК і здійснює необхідне наукове забезпечення розвитку його галузей. Підтвердженням цього може бути плідна робота наших учених з Мінагрополітики щодо підготовки проекту Національної доктрини реформування та розвитку агропродовольчого комплексу України, підготовки відповідних галузевих програм і проектів законодавчих і нормативних документів, а також створення конкурентоспроможних інновацій та передачі їх сільгоспвиробникам.

Розробка економічних та організаційних заходів має стати предтечею подальшої підготовки потрібних галузевих програм у рослинництві, тваринництві, переробно-харчовій промисловості, біоенергетиці, з експорту готової продукції тощо.

При виконанні запропонованих заходів, за нашими розрахунками, вже у 2015 р. Україна зможе виробляти до 80 млн т зерна, 15 млн т насіння олійних культур, 4 млн т м'яса, 18 млн т молока, 17 млрд шт. яєць тощо. Це забезпечить внутрішній ринок достатньою кількістю продуктів харчування для споживання на рівні фізіологічно обґрунтованих норм і перетворить нашу державу в одну з провідних країн світу з виробництва сільськогосподарської продукції на експорт.

Результати прогнозування свідчать, що протягом одного маркетингового року сільгосподаровиробники мають вкладати у виробництво майже 200 млрд грн обігових коштів. З урахуванням, що амортизаційний термін використан-

ня основних засобів виробництва в аграрному комплексі становить 8—12 років (у середньому — 10 років) амортизаційні відрахування з основних засобів виробництва вартістю 250 млрд грн досягнуть близько 25 млрд грн на рік.

Виходячи з цього, загальні витрати сільгоспвиробників на виробництво продукції досягатимуть понад 225 млрд грн на рік. Натомість вартість виробленої сільськогосподарської продукції протягом маркетингового року становить 340—350 млрд грн. Запропонований механізм інтенсифікації аграрного вироб-

ництва завдяки залученню до нього потрібних коштів дасть змогу підвищити рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції до 50—55%, а з урахуванням державної підтримки — 60—65%.

Вважаємо, що реалізація наведених засад реформування агропромислового виробництва забезпечить відродження і динамічний розвиток на інноваційно-інвестиційній основі всього агропромислового комплексу, що в цілому сприятиме розвитку вітчизняної економіки і зростанню рівня життя громадян України.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Виступ Міністра аграрної політики України М.В. Присяжнюка

Рівно два роки тому я, як голова Комітету Верховної Ради України, виступав на черговій сесії Загальних зборів Академії, на якій обговорювались нагальні проблеми розвитку АПК, висловлювались критичні зауваження, в тому числі щодо дій окремих представників тодішнього Уряду. Тепер Уряд інший, прийшов час проаналізувати результати нашої діяльності, наші втрати і здобутки, щоб уникнути помилок попереднього Уряду.

Я проаналізував доповідь Президента Академії і виступи і цілком розділяю ті позиції, які були вами озвучені. Для мене це є ще одним свідченням того, що на сьогоднішній день аграрна наука — це той фундамент аграрного виробництва, який був, є і буде в нашій державі, традиційно орієнтований на міцне конкурентоспроможне сільське господарство.

Досягнення аграрної науки та її завдання усім вам добре відомі. Напрацювання попередніх років та пропозиції щодо покращення ситуації в аграрному виробництві неодноразово були вами подані до органів попередньої влади. Наразі ми з вами зобов'язані їх проаналізувати, викристалізувати сучасну перспективу розвитку агропромислового виробництва, відпрацювати напрями цього розвитку і без затримки та рішуче рухатись у визначеному напрямі. Іншого шляху у нас немає.

Ми розуміємо, що вітчизняне наукове забезпечення розвитку агропромислового виробництва України — це наріжний камінь в основі національної продовольчої безпеки країни. Але в реальному житті вільної України ми спостерігаємо значні інтервенції як у сегменті аграрної науки, так і в сегменті аграрного виробництва з боку країн ЄС, США та міжнародних кор-

порацій. Системної протидії захоплення ними українського ринку до сьогодні ми з вами не надавали. Так, мабуть, відбувалось тому, що нас завжди соромили, що ми не є демократичними, що ми не дозволяємо поширювати іноземні сорти, зарубіжні наукові установи не пускаємо на територію нашої країни. Але зараз необхідно проявляти національний егоїзм і захищати власні напрацювання. Таким чином будуть забезпечені умови для розвитку української аграрної науки. Вітчизняне виробництво має спиратись на вітчизняних вчених (недарма їх переманюють зарубіжні фірми). Необхідно зупинити інтервенцію, яка призводить до того, що територія нашої країни перетворюється на виробничий сировинний аграрний полігон для наукових експериментів зарубіжних фірм. Треба створити такі умови, при яких зарубіжні вчені, потужні іноземні фірми зможуть разом з нами працювати, але ніяк не замість нас, лише разом. При необхідності ми готові не тільки запозичити їхні кращі здобутки, але і купити необхідні патенти. Об'єднувати зусилля зарубіжного капіталу та українських знань — це перспективний шлях співпраці в аграрному секторі виробництва, але він повинен вибудовуватись на взаємовигідних засадах.

Буквально ще вчора я здійснив візит до Лівії та Єгипту. Сьогодні до Києва приїхав шейх Абу-Дабі. Перше, що обговорювалось і визначалось на робочих зустрічах, — це проблеми аграрного напрямку. На сучасному етапі співпраця з Україною є першочерговим питанням для Лівії, Єгипту, Арабських Еміратів, Сирії, Саудівської Аравії тощо. Тобто ми сьогодні, на відміну від узвичаєної думки про місце України в світі, є актуальними і навіть модними. Зараз ідуть пе-

ремовини з Європейським Союзом, вже відбулося 14 раундів і сьогодні комісія Євросоюзу працює над Угодою про зону вільної торгівлі. Мені один європарламентар із Комітету зовнішньої торгівлі сказав, що, мовляв, Україна є немодною країною на європейському просторі. Я йому кажу, що є два варіанти: або ми сидимо і очікуємо, поки нас визнають знову модними, або ми активно працюємо із зарубіжними країнами і стаємо в аграрних питаннях законодавцями моди. Другий варіант для нас, звичайно, приємніший. І ми працюємо в цьому напрямі і будемо це робити в подальшому.

Нині нам треба вирішити багато важливих питань. Перше питання: яка форма ведення і розвитку сільського господарства для нашої країни є пріоритетною, враховуючи українські традиції, українську ментальність, українські чорноземи, сучасну чисельність сільського населення. Це все необхідно враховувати. Ми не маємо права «під кальку» копіювати досвід США або Європи чи інших країн. Необхідно діяти згідно з тим принципом, який у нас з вами відпрацьовувався сторіччями.

Індустріалізація виробництва м'яса і молока — це пріоритетно і продуктивно. Але якщо згадати 30-ті роки, то в США теж спостерігалася бурхлива динаміка, а потім збанкрутували потужні корпорації і запропонували країні самій себе годувати. Сьогодні в Україні, як вам усім відомо, понад 80% овочів, понад 95 — картоплі, 50 — м'яса, понад 80% молока виробляється в господарствах населення. А хто може дати ґрунтовну відповідь на запитання: це погано чи добре? Зараз термінове завдання економічної науки відпрацювати виважений баланс державного і приватного секторів, велико-, середньо- та дрібнотоварного виробництва в сучасній Україні та прогнозувати шлях розвитку цього виробництва на 10—20—30 років.

Першочерговим є і питання ринку землі сільськогосподарського призначення. Мінагрополітики разом з аграрною наукою активно працюють у цьому напрямі. Наше сучасне завдання — запровадити обіг землі сільськогосподарського призначення таким чином, щоб вона ефективно працювала як на економіку нашої країни, так і на збільшення доходів українських товаровиробників і власників цієї землі, зокрема селян. На розгляд Верховної Ради України подано проект Закону України «Про створення державного земельного фонду». На моє глибоке переконання держава повинна володіти частиною сільськогосподарської землі на правах власності, це гарантує продовольчу безпеку країни.

Одним із питань, яке потребує детального вивчення і обговорення, є питання механізмів запровадження ринку землі, зокрема, ринкові відносини будуть запроваджені з 2012 р. без

обмежень, чи буде введено перехідний період, коли дозволитиметься лише право передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення в оренду. Адже це право можна буде використовувати для його застави в банку і отримання кредиту для підвищення рівня інтенсивності ведення сільськогосподарського виробництва (елітне насіння, племінні тварини, високопродуктивна і надійна техніка). Перехідний період дасть змогу гарантувати власнику, що він в цей час не втратить власного земельного паю, а рівень виробництва підвищиться. Власнику земельної ділянки сільськогосподарського призначення за цей час буде надано можливість оцінити, чи привабливо і вигідно здавати землю в оренду, чи ні. Він зможе переконатись, що проживати в селі і цікаво, і вигідно. З цих питань нині йде потужна дискусія, і ми беремо в ній активну участь, використовуємо потенціал Академії, наукові розробки і будемо відстоювати свої позиції.

Якщо не врахуємо всіх засторог при запровадженні ринку землі, то може бути катастрофа. Саме тому на науковому прогнозі наслідків запровадження ринку землі лежить значна частка відповідальності за прийняття політики-ми безпомилкового рішення.

На сьогодні в економічному балансі нашої країни аграрна економіка становить все більшу і більшу частку. Однак цілком закономірно поставити такі запитання. Це заслуга зовнішнього дефіциту чи заслуга нас з вами? Це спричинено тим, що інші галузі вітчизняної економіки зменшують обсяги виробництва, чи це наша з вами заслуга? Я переконаний, що зростання вагомості аграрного сектору економіки — наші досягнення.

Актуальним залишається питання управління сільськими територіями. За результатами нещодавно проведених виборів маємо нині потужний потенціал, а саме армію в 11,5 тис. сільських голів. Рівень їхньої освіти і здібностей, звичайно, ще не проаналізовано, але у нас є домовленість і з освітянами, і з представниками науки щодо проведення, починаючи з нового року, семінарів — управлінських навчань сільських голів. Серед багатьох завдань, які стоять перед сільськими головами, необхідно розкрити функції сільської ради, зокрема, показати перелік послуг, які надаватимуться під її егідою, які сприятимуть розвитку виробництва, становленню добробуту населення. Чому ми сьогодні мовчки спостерігаємо те, що осіменіння худоби і свиней безконтрольно здійснюють приватні структури, які тримають посудини Дюара з генетичним матеріалом у себе вдома на кухні або в сараї. Чому так відбувається? Тобто сільський голова повинен усвідомлювати значення своєї посади для забезпечення жит-

тедіяльності своєї громади, бути зацікавленим в економічному розвитку громади. Сільський голова має з розумінням поставитись до того, що у нього є не тільки права, а й обов'язки перед своєю громадою. Він у своїй роботі повинен спиратися на громаду. Рік чи два навчання сільських голів сприятимуть їхній результативній праці протягом наступних трьох-чотирьох років. І так скрізь повинно бути. У процесі навчання для досягнення мети можна використати і дорадництво, й інші важелі.

Стосовно аграрної освіти, аграрної науки та аграрного виробництва. Я задоволений тим, що ваше бачення збігається на сьогодні з баченням і Міністерства, і Кабінету Міністрів України. Це свідчить про те, що, об'єднавши зусилля, ми з вами зможемо рухатись уперед. І слово «реформи» давайте сприймати позитивно, без будь-якого скепсису і песимізму. Це буде перехід до ефективного господарювання, це буде наш захист, захист української науки і освіти, які працюватимуть для повнішої реалізації аграрного потенціалу.

Нині лунають лжереформаторські заклики щодо об'єднання аграрної науки з усією національною наукою, щоб стала вона її складовою. Буцїмто аграрну освіту треба приєднати до Міністерства освіти і науки України. Ми вже віддали профтехосвіту. І де вона? На останньому засіданні Уряду я ставив питання щодо необхідності відродження профтехосвіти, яку Міносвіти забрало під свою опіку. Моє особисте бачення з цього питання таке: коли Міносвіти відродить систему профтехосвіти, тоді можна розглядати питання підпорядкування цьому міністерству вищих навчальних закладів аграрного профілю. Неприйнятним є визначення місця аграрної освіти і науки за залишковим принципом. Я переконаний, що аграрна освіта і наука нині стоять на провідному місці в українському сегменті освіти і науки.

Сьогодні багато питань і суперечок виникає стосовно зернотрейдерів. Наша країна в минулому році продала Лівії 800 тис. т зерна, але ідентифікація виробника вже неможлива, бо іноземні зернотрейдери купили і перепродали його. Така сама ситуація була і в Єгипті. За тією самою схемою в минулому році в Єгипет було поставлено 1,5 млн т зерна. Питань немає, ми розуміємо, що в ринкових відносинах зернотрейдер повинен бути присутній. Та ми повинні вирощувати своїх українських зернотрейдерів.

Одним із першочергових є завдання розроблення мотивації для сільгоспвиробника щодо використання вітчизняного насіння. Як показує практика, в наших природно-кліматичних умовах використання насіння іноземних сортів не є ефективним. Для виконання цього завдання ми повинні розробити систему державної під-

тримки, про що говорилось на сесії Загальних зборів Академії. Державна підтримка — це форма впливу на аграрний сектор, яка приваблює всі його галузі, яка зобов'язана мотивувати, з одного боку, сільгоспвиробника, з іншого, інвестора, науку і освіту. Треба не допустити експансії трейдерів, адже тоді ви будете здійснювати наукове забезпечення, держава буде фінансово підтримувати виробників, а прийдуть місіонери, заберуть вирощене селянином і скажуть, що ми знаємо, як продавати.

З цього приводу наведу лише один приклад з металургійної галузі, куди після набуття Україною незалежності прийшли потужні трейдери. Вони і купували, і продавали метал доки самі виробники металу не навчилися планувати, виробляти й самі продавати свою продукцію. Потреба в трейдерах у металургії відпала. Подібне завдання стоїть перед нами стосовно зернотрейдерів — відтіснити їх від комбайна до борту корабля, ввести умови фобу.

Сьогодні стратегічно важливим є питання реалізації нашої продукції на зовнішніх ринках. Президент країни і Прем'єр-міністр активно ведуть відповідну роботу з цієї проблеми. Участь у функціонуванні зовнішніх ринків — це мотивація нарощування обсягів виробництва. Зазначене в першу чергу стосується зернового сегмента і виробництва цукру. Нині через певні обставини заблокованими для нас є ринки цукру Європи, Росії, Білорусі. Тому поїздки до інших країн дуже важливі і необхідні для розвитку зовнішньоторговельних відносин. Крім того, ми зобов'язані ефективно використати об'єктивні умови, які склалися із забезпеченням продовольством в арабських країнах, та їхню зацікавленість в українській продукції.

Для вирішення поставлених завдань необхідним стає досягнення у виробництві диктату технологічної дисципліни. У зв'язку з цим технологія виробництва продукції рослинництва, яку М.В. Зубець критикував («посіяв — зібрав»), повинна бути викорінена, оскільки це шлях в нікуди.

Очевидною є необхідність технічного переоснащення агропромислового виробництва. Україна втрачає мільйони тонн зерна через високий рівень зношеності техніки, тому постає нагальне завдання: створити сприятливі умови сільгоспвиробникам для проведення технічного переоснащення галузі. Аналізуючи попередні етапи такого переоснащення, ми бачимо, що сільгоспвиробник без нас з вами не може вигідно купувати техніку, професійно й ефективно використовувати кошти. Результати аналізу підтверджують: протягом минулих років сільгоспвиробники купували техніку, 30% якої потім простоювала як непотрібна, а 30% неефективно використовувалась. У зв'язку з цим

є необхідність дати розрахунок і номенклатуру необхідної техніки для фермерів, КСП та приватників. Розрахунки треба робити для того, щоб кошти державної підтримки на ці цілі витрачалися з вигодою, а не йшли в пісок. І ми над цим з вами маємо наполегливо працювати.

Сьогодні Академія завершує розрахунки щодо структури виробництва валової продукції та навантаження виробництва на 100 га сільськогосподарських угідь. Будь-який орендар, як виробник продукції, повинен дотримуватись рекомендацій учених Академії аграрних наук. Це потужні важелі, які дадуть змогу ефективно працювати в ринковому середовищі. Анархії іноземних інвесторів і зернотрейдерів ми повинні покласти край. А інакше, які ми господарі на своїй землі?

Звичайно, зовнішній світ сьогодні структурований. Міністерство вивчало це питання і нам цікаві чотири напрями співпраці на зовнішньому просторі:

- ринки збуту: ми визначили, які країни нам з цього погляду цікаві. Є доручення Прем'єр-міністра щодо сприяння Міністерства зовнішніх зв'язків України співпраці з цими країнами, зокрема, з організації відрядження наших представників;

- країни, які допоможуть нам в технічному переоснащенні агропромислового виробництва;

- країни, які мають потенціал для інвестування;

- політичний блок — це ЄС, Росія і США, тобто країни, які задають тон іншим країнам.

Це — чотири напрями, за якими ми працюємо і будемо працювати. В кожній країні у нас є свій інтерес або стосовно до ринку реалізації, або з питань технічного переоснащення, або щодо залучення інвестицій тощо.

Нам постійно нав'язували заспокійливий постулат — ринок все відрегулює. Поточний рік зайвий раз показав, що цей постулат хибний, і нам, очевидно, його спеціально нав'язали, щоб ми обрали невірний шлях розвитку. На прикладі з гречкою ми побачили, що ринок сам по собі не відрегулює питань забезпечення країни продовольством. Наприклад, попередні 3—4 роки виробництво цукру і гречки було збитковим, а на сьогодні ми маємо дефіцит цієї продукції. Тому держава зобов'язана мати державні замовлення, розрахунки балансів виробництва — споживання і діяти за принципом форварду і попереднього фінансування замовлення щодо необхідних обсягів сільськогосподарської продукції для досягнення продовольчої безпеки. Над цим зараз працюємо з таким розрахунком, щоб у лютому розпочати процедуру і показати приклад зернотрейдерам.

Важливе питання, яке гальмує розвиток і пригнічує сільгоспвиробників, — це питання регулювання ціни. Поки що не зрозуміло, якою має бути лінія поведінки Міністерства з цінової політики. Необхідно мотивувати обсяги виробництва і одночасно забезпечити непідвищення цін. Як це може бути? Ми наразі розуміємо, що питання купівельної спроможності населення — це не наше з вами питання, це питання інших міністерств. Тому ми виступили з ініціативою, щоб відповідні міністерства відпрацювали, як фінансово підтримувати прошарок населення, неспроможного забезпечити себе фізіологічно необхідною кількістю продуктів харчування. Сільськогосподарське виробництво не зможе розвиватись, якщо будемо постійно регулювати ціну виробленої продукції тільки з метою її зменшення. Адже коли закупівельна ціна катастрофічно зменшується, то ми не зможемо на це вплинути і збитків тоді зазнають тільки сільгоспвиробники. Будемо намагатись йти шляхом інтервенцій, шляхом зняття з ринку лишків виробленої продукції. Але цей підхід не так швидко реалізується, як цього ми б з вами хотіли.

На завершення, хочу привернути вашу увагу до фундаментальних наукових досліджень. Ми повинні дати відповідь сьогодні, як бути з генетично модифікованими продуктами. Зокрема, це стосується технічних культур. Адже ви всі усвідомлюєте, що імпортне насіння кукурудзи, сої, соняшнику вже містить конструкції ГМО, чи не так? А ми й досі тримаємо транспарант: «У нас країна без ГМО». Потрібно працювати над цим питанням.

Я, коли був у США і зустрічався з представниками компаній «Піонер», «Монсанто», запросив їх до співпраці з нашими інститутами. Ми повинні вивчити, чи це нам треба, а якщо треба, то необхідно працювати з нашими сортами. Ми іноземні сорти витіснимо за межі нашої країни. Буде поставлена така умова: або працюйте з нашими сортами, або вам нічого робити на нашій території, і тоді нам доведеться боротися за гасло «Країна без ГМО».

Принагідно слід зазначити, що кожна наукова установа повинна активізувати фундаментальні наукові дослідження. Без фундаментальних розробок ми не зможемо зробити той широкий крок, який дасть нам змогу досягти високого рівня розвитку агропромислового виробництва. Реалізація хоча б однієї з архіважливих тем фундаментальних наукових досліджень дасть можливість нам зробити потужний позитивний вплив на розвиток галузі. У цій справі ми матимемо підтримку, в тому числі і фінансове забезпечення, з боку Президента і Прем'єр-міністра України.